

Lenka Dzadíková
teatrologička

Jo Nesbø
PRDIPRÁŠOK DOKTORA PROKTORA

Prdidobrodružstvo

Deti milujú témy, ktoré privádzajú dospelých do rozpakov. Obzvlášť obľúbená je oblasť vylučovania. Invenční spisovatelia a spisovateľky (ako aj ilustrátori a ilustrátorky či režiséri a režisérky) dokážu ponúknuť inteligentné, hravé a vkusné spracovanie delikátnych tém, a to pre radosť detí aj dospelých.

Podarilo sa to aj populárnemu nórskeму autorovi kriminálnych románov Joovi Nesbøovi. Pre svoju dcéru napísal príbeh *Prdiprášok doktora Proktora*. Keď ho nakoniec vydal aj knižne, bol oň taký obrovský záujem, že na dopyt reagoval ďalšími tromi pokračovaniami príhod svojského vynálezcu. Niet divu, že kniha mala úspech. Už v názve deklarovala, že jej značná časť bude venovaná prdeniu. To však nie je jej primárna devíza. Hlavný hrdina Bule je veselý nízky červenovlasý chlapec, ktorý svojou bezprostrednosťou a odvahou pripomína Pippi Dlhú Pančuchu. Autor cez jeho prísťahovanie sa na Kanónovú ulicu a príchod do novej školy spracúva témy blízke mladým čitateľom a čitateľkám – osamelosť, šikanovanie, posmech, ale aj spojenectvo, priateľstvo, odhodlanie a predovšetkým ponúka veľké dobrodružstvo. Nesbø príbeh podáva s neobyčajnou prirodzenosťou, humorom a dávkou reálií, ktoré čitateľa vtahujú do diania tak, až má chuť veriť, že pomocou prdu dokáže doletieť tam, kam NASA lieta raketou, a potom vďaka správne natočeniu zadnice bezpečne pristáť, vôbec nie je nereálne.

V slovenskom preklade Evy Lavríkovej vyšla kniha v roku 2011. Ako prvé spomedzi

slovenských divadiel siahlo po tejto predlohe Staré divadlo Karola Spišáka v Nitre. Titul umeleckému vedeniu ponúkol režisér Gejza Dezorz, ktorý pozastavil činnosť svojho nezávislého Dezorzovho lútkového divadla, stal sa interným dramaturgom v nitrianskom SDKS a navyše podniká režisérsku šnúru aj po ďalších zriaďovaných bábkových divadlách. Prichádza do nich aj so svojou dlhodobou inšpiráciou – popkultúrou. V Bratislavskom bábkovom divadle naštudoval v druhej polovici sezóny 2017/2018 hru *Príšerka Charlie*, ktorú napísal so scenáristkou Luciou Ditte. Čerpal zo sveta hororových filmov, no hrdinov zobrazil ako neškodných, opustených a čakajúcich na ďalšiu príležitosť vo svete strieborného plátna, ktorá neprichádza.

Tvorbu Joa Nesbøa isto môžeme zaradiť k popkultúrnym prúdeniam, preto nie je prekvapivé, že sa jej Dezorz chopil. Prijal návrh vtedajšej dramaturgičky divadla Petry Babulícovej na inscenovanie už existujúcej dramatisácie nórskeho inscenátora (Morten Joachim, Ane Skumsvollová a Ivar Nergaard) a upustil od pôvodného zámeru napísať vlastnú adaptáciu. To je pravdepodobne zlomový moment, ktorý rozhodol o osude celej inscenácie. Jej zásadným problémom totiž je, že sa kvality knižnej predlohy nepodarilo preniesť na divadelné javisko. Dianie je okresané na základný príbeh o prdiprášku, jeho krádeži a pokuse nenásytného boháča speňažiť ho. Príbeh je na javisku zbavený tém ako šikanovanie, postupne sa rodí priateľstvo medzi Bulem a Lisou, ale i rôznych drobných vtipov. Zároveň je skrátenejší a v niektorých častiach pozmenený, aby mal rýchlejší spád.

Otázkou teda je, v ktorej časti „výrobného procesu“ sa stala chyba. Medzi pôvodinou a nórskou dramatisáciou alebo pri úprave dramatisácie režisérom Gejzom Dezorzom? Je pravdepodobné, že veľkú rolu zohral aj fakt, že dramatisácia bola určená činohernému divadlu. Možno aj preto pôsobí výsledok na nitrianskom javisku neraz toporne a o poznanie menej strhujúco ako knižná predloha.

Úvod s výstupom mongolských vodných kryš (hrajú Michal Kalafut a Rado Konečný v celotelových maskách) je rozpačitým začiatkom inscenácie. Diváci sú oproti knižnej predlohe ochudobnení o detaily, napríklad že viac o týchto nesympatických tvoroch sa dá dočítať v knihe *Zvieratá, ktoré ani vlastná mať neznáša*. Predovšetkým je však svet v kanalizačnom systéme mesta Oslo v predlohe priebežne odkrývaný tak, aby sa potom mohol udiť Buleho útek z väzenia jeho útrobnosťami. V inscenácii sú

krysy pre dej nepodstatným prvkom, no na javisku dostávajú miesto na nezaujímavé herecké výstupy.

Z príbehu sa spolu so šikanovaním vytratilo aj plastickejšie zobrazenie jeho pôvodcov, dvojčiat Trula a Tryma. V adaptácii z nich nejde strach, sú to len hlupáci. Zlo je prenesené na ich otca, pána Traneho. Ukradne prdiprášok, chce si ho dať patentovať a predať NASA. Jeho synovia sú len zmanipulovaní truľovia. Celkovo inscenátori nespomínajú rodinné zázemie jednotlivých hrdinov, čím prišli o obraz society v meste a škole. A hrdinovia tak stratili plasticitu, ostali z nich typy – odvážny Bule, veselá Lisa, hlúpe dvojčatá.

Okresanie predlohy je pochopiteľné, obzvlášť, ak sa režisér chcel zmestiť do zamýšľaného formátu – inscenácie trvajúcej len o niečo viac ako hodinu. Dej zúžil na základnú líniu a pri jeho zobrazení nasadil značné tempo. Tak sa stalo, že aj dôležité momenty

PRDIPRÁŠOK DOKTORA PROKTORA
— M. Kalafut,
R. Konečný
foto M. Lachkovič

PRDIPRÁŠOK DOKTORA PROKTORA
— R. Hudec, R. Konečný
foto M. Lachkovič

„**Tvorbu Joa Nesbøa isto môžeme zaradiť k popkultúrnym prúdeniam, preto nie je prekvapivé, že sa jej Dezorz chopil.**“

boli na javisku nevýrazné, takmer nepostrehnuteľné. Najnapínavejšia časť – stretnutie Buleho s obrovskou anakondou v kanalizácii – nevyznela ako vrchol inscenácie. Stretnutie Lisy a Buleho v bruchu hada ani jedného z nich veľmi neprekvapilo a dej sa rýchlo chýlil k záveru. Bule potreboval zapáliť pušný prach, ktorý had zhltol aj s Lisou. Na to použil požutú zápalku, ktorú mu už predtým dal Trul ako „odmenu“ za prdiprášok. Moment, keď zápalku dostal, ako aj ten, keď si spomenie, že ju má pri sebe, nebol na javisku akcentovaný. Divák, ktorý nepozná predlohu, si ho pravdepodobne nestihne uvedomiť.

K topornosti inscenácie prispeli aj bábkky. Inscenátori zvolili manekýnov. Pri ich vodení sa herci snažia za nich schovať, často pri animácii kľačia – celkovo tak vzniká dojem nedvižnosti toho, čo sa deje na javisku. Autorom výpravy je stály Dezorzov spolupracovník Von Dubravay. Je to jedna z jeho najkonvenčnejších výprav. Na rozdiel od spomínanej bratislavskej inscenácie, kde sú bábkami bytosti z hororových filmov, tu sú to bežní

ľudia a deti. Pravdepodobne aj preto zvolil výtvarník len miernu štylizáciu. Manekýni majú konvenčné črty tváre a odevy prislúchajúce ich typu (uniformy vojakov a policajtov, sako zo zlatej látky odkazujúce na bohatstvo pána Traneho, sukňa Lisy a pod.)

Scénu navrhol Von Dubravay ako komplex prvkov, ktoré sa pretvárajú otáčaním a zdvíhaním a vytvárajú tak domy (ulicu), školu, laboratórium doktora Proktora, väzenie a prístav. V scéne, v ktorej Bule vyletí až do vesmíru, použili aj projekciu (obloha, oblaky) na celý zadný horizont. Projektovanie plnilo len ilustračnú funkciu ako napríklad premietanie Eiffelovej veže v časti, kde doktor Proktor spomína na svoje štúdium a zamilovanie sa v Paríži. Hercov a herečky výtvarník zaodel do kostýmov evokujúcich školskú uniformu alebo uniformu školského orchestra – hnedé nohavice, košľa, tenká kravata. Umne tým vyriešil nenápadný a rovnaký odev pre všetkých animátorov a animátorky, no zároveň dal kostýmu význam korešpondujúci s dejom.

Doktor Proktor je ako jediná javisková postava

„Nitrianskej inscenácii *Prdiprášok doktora Proktora* chýba napätie a nuansy, ktoré by vytvorili nadstavbu nad samotným príbehom.“

PRDIPRÁŠOK DOKTORA PROKTORA

— P. Kadlečík
foto M. Lachkovič

stvárný činoherne. Tvorcovia pri tomto rozhodnutí pravdepodobne vychádzali z jeho inakosti, keďže aj on sám osebe hovorí, že je „takmer šialený“. Hostujúci Peter Kadlečík postavu uchopil s mierou – jeho herecký prejav je suverénny, doktorova šialenosť a roztržitosť majú hranice. V predlohe má doktor Proktor rečovú chybu – ráčkuje. V inscenácii našiel herec inú štylizáciu – hovorí niektoré slová tvrdo, zamieňa sykavky a dôraz v slovách dáva na nesprávne miesto. Krátku časť, v ktorej spomína na štúdium a lásku v Paríži, realizoval režisér pomocou maňušiek. Ani tento part však v rýchlosti tempe inscenácie nevyunikol.

Nitrianskej inscenácii *Prdiprášok doktora Proktora* chýba napätie a nuansy, ktoré by vytvorili nadstavbu nad samotným príbehom. Nemožno však povedať, že by sa inscenátori „na to vyprdlí“. Práve naopak – je evidentné, že inscenáciu s desiatimi účinkujúcimi hercami a herečkami dôkladne pripravovali. Výsledok však nie je jednoznačný. Už len vďaka komerčne známemu a medzi čitateľmi obľúbenému titulu možno predpokladať divácky

úspech inscenácie. Jej návšteva vývoj estetického čítania mladých divákov a diváčok neohrozí a pridanou hodnotou je aj fakt, že ide o bábkovú inscenáciu. (Predsa len, tých dnes nie je prebytok.) *Doktor Proktor* vhodne doplní aktuálnu ponuku Starého divadla Karola Spišáka, no nebude patriť medzi najlepšie inscenácie Gejzu Dezorza. Ten svoj triptych návratov do kamenných divadiel uzatvorí koncom sezóny v Bábkovom divadle Žilina. ♣

Jo Nesbø: *Prdiprášok doktora Proktora*

dramatizácia M. Joachim, A. Skumsvollová,
I. Nergaard preklad E. Lavříková úprava a réžia
G. Dezorz dramaturgia M. Drgoňa projekcie G. Dezorz,
Von Dubravay scéna, kostýmy a bábkový hudba M. Hasák účinkujú P. Kadlečík, M. Slobodová,
M. Bakura, M. Kalafut, R. Hudec, O. Schrameková,
R. Dolanová, I. Gontko, R. Kratochvíl, R. Konečný
premiéra 25. január 2019, Veľká sála Starého divadla
Karola Spišáka v Nitre